

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thronus Dei Maria Deipara

Spinelli, Pietro Antonio

Coloniæ Agrippinæ, 1696

S. Maria Angelorum in Thermis, num. 20.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46853](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46853)

in lib. de Stationibus statione 16. quin etiam foramen illud, ex quo oleum scaturit, polito lapide circumcirca exornatum ad tanti prodigii memoriam visitur. Nec illud silentio prætereundum, quod cum Popinarii, hoc est il, qui obsonia, coctasque carnes vendebant, hunc Tabernæ Meritoria locum, teste Lampridio in Alexandro, ægide ferrent, à S. Callisto, & Christianis occupari, sibiq; vendicare contenderent, ab eodem Alexandro Imperatore tametsi Ethnicis, sunt rejecti, Christianisq; locus ille adjudicatus ex rescripto, quo respondit melius esse, ut quomodocumq; illic Deus colatur, quam ut Popinariis dedatur. Hæc uberius Baronius, tom. 2. annal. ad an. 224.

Lampridius.

Alexander Imper.

Baronius.

Gregor. II. Pontif.

**Anastasi-
us biblio-
thecarius.**

**Innocent.
II. Pontif.**

**idem tem-
plum mul-
tis sancto-
rum reli-
quiis insi-
gnitur.**

Cant. I.

**Gregorius
IV. Pontif.**

**S. Maria à
Clementia
celebre in
eodem tem-
plo sacellu.**

Hanc Deiparæ Basilicam à S. Callisto dedicatam Gregor. II. circa annum salutis 735. teste Anastasio Bibliothecario penè de fundamentis dirutam novis fabricis cum tectis construxit, ac totam depinxit, multisq; Sanctorum corporibus insignivit. Innocentius II. teste Onuphrio sub altari summo recondidit corpora S. S. Pontificum Callisti, Cornelii, & Julii Calepodi ite Presbyteri, & Quirini Episcopi, ac martyris ex cœmiterio Callisti, & Catacumbis translata, & additis Indulgentiis, altare majus prope fontem olei excitatum solenni ritu consecravit. Adde S. Callistum, qui hanc Ecclesiam excitavit, eam titulum Urbis Romæ, id est Patriciam instituisse, & ab eo titulum Callisti esse vocatum. Quin etiam inter titulos Cardinalium primo loco recenseri solitam, certas quoq; stationes ad id templum esse decretas, præsertim feria quinta post Dominicam quartam Quadragesimæ, & die ipso Circumcisionis, idq; jure optimo, ut quo die sanctissimum Jesu nomē impostum est Christo, cui in Canticis c. 1. dicitur, *oleum effusum nomen tuum.* eodem ipso die statio ad illud templum instituitur, unde fons olei uberrimam Christi gratiam præsignificantis largissimè effluxit.

Gregorius verò IV. qui sedit anno Domini 828 Monachos ibi constituit, cujus monasterii, quod B. Cornelio Patre dedicavit, diu vestigia supersuere. Sacellum item in hac Basilica instar illius, quod in S. Maria Majore Christi Præsepio erat dicatum, magnificè extruxit, atque auro & argento exornavit. Ad lævam hujus Templi Sacellum extat Deiparæ Imagini, cui nomen est à Clementia, insignitum, quæ miraculis claruit; nam in magna cæli, atq; terræ siccitate cum populi supplicatione circumlata

pluvia copiam est elargita: ad hæc, cum magna inter eos, qui cis Tiberim, & illos, qui trans Tiberim debebant, discordia intercederet, precibus coram hac imagine ad Deiparam fuis, est sublata.

S. MARIA ANGELORVM in Thermis.

S. Maria Angelorum in Thermis Diocletiana in Quirinali. Hoc templum spatii magnitudine, structuræ immensitate, & insigni forma ob amplissimæ, ac perfectæ crucis figuram in primis admirabile, ac præclarum, altissimis fornicibus, & ingenti luminis claritate maxime jucundum, ac peramœnum; multorum millium martyrum sudore, qui in hac ingenti mole constituenda in servorum morem laborare sunt coacti, sanctum, ac venerabile; memoria Deiparæ, & Angelorum, præsertim septem Principum Throno Dei altarium, quibus est dicatum, sanè inclytum, ac celebre; hoc, in qua, Templum divino consilio peculiari quadam ratione extructum, atq; erectum videtur: cujus historiam in eo, quod de septem Principibus Angelorum conscriptum opere ulterius explicatam, in præsentia summam perstringemus, & ut de ejusmodi Thermis, quod ad nostram facit, aliquid præmittamus. Erant ex immensa sane mole, ac præ incredibile amplitudine, ut Marcellinus l. 10. loquitur in modum provinciarum extructa; quibus extenuendis septem ipsos annos ad 40. Christianorum milia (quemadmodum Bartholomæus Marlianus l. 5. Topographiæ Urbis c. 20. & Andreas Fulvius in Thermis Diocletianis affirmant) veluti servi ascripti Thermarum operibus sunt incipati. Cum enim ann. Christi 298. (is fuit 15. Diocletiani, quo Thermæ auctore Eusebio in chron. edificari cœpæ sunt) ejusdem Diocletiani, & Maximiani consilio omnes ubiq; politæ legiones lustrarentur, qui in eisdem reperti sunt Christiani milites, exuti militia, ac vinciti Romam perducti, Thermarum operi sunt ad dicti. Absolutis verò Thermis, quod eorum ingens esset numerus, ne quid in imperium molirentur, ducti extra portam trigeminam, nunc S. Pauli, tertio ab urbe lapide in convexo valis, in loco, qui dicitur *Gutta jugiter manans* ad Aquas Salyias omnes die 9. Julii præclaro martyro sunt coronati. Hi fuere Sancti

20.
S. Maria
Angelorum
in Thermis

Liber de
septem Prin-
cipibus An-
gelorum.

Marcelli-
nus.

Bartholo-
mæus Mar-
cellianus.

Andreas
Fulvius.

Tommas
Diocletia-
ni militum
martyrum
labore lib-
erata.

Eusebius.

Sep-
tel-
m-
hor-
per-

Sep-
tel-
ta-
ton-

Ca-
de-
m-

Zeno

S. Zenonis
Tribunus
c. 10203.
sociorum
martyrii.

Zeno Tribunus, ac decem milia ducenti tres socii, quorum reliquæ in proximo templo, quod B. Maria scilicet dicitur, prope Templum SS. Vincentii, & Anastasii, de quo infra repetitæ visuntur; de quibus Baron. in notis ad Martyrologium die 9. Julii, & tom. 2. Annal. ad an. 298. qui illud etiam observat, reliquis Imperatorum Thermis collapsis, vel propemodum dirutis, Thermarum tamen Diocletiani potissimam partem, quod Christianorum labore steterent, tot secula perdurasse, & in Basilicam Dei Genitricis, & Angelorum religiose fuisse conversam. Nec illud silentio prætereundum, quo Pompejus Hugenius I. de Stationibus Urbis statione 25. scribit in lateribus Thermarum ruinis interdum crucis signum repertum fuisse incisum; & sua ætate fuisse aliquos, qui id se se spectasse testati sunt, quod aperte ostendit lateres illos non nisi à Christianis ad id opus damnatis effici potuisse. Quin etiam Antonius Duca, de quo mox plura, Thermarum Architectum reperisse se ait fuisse Christianum, ideoque Thermas figura septiformi, & latissimis crucibus in superiori parte insignivisse: hinc factum est, ut locus ille præcis illis Christianis semper venerationi fuerit: nam & in quadam Thermarum parte S. Cyriaco templum titulo Cardinalis exornatum, cujus vestigia adhuc visuntur, est erectum, ad quod statio erat feria 2. Dominica in passione, sed cum præ vetustate corruiisset, Sixtus IV. auctore Onuphrio in lib. de septem Ecclesiis, titulum & Stationem ad templum SS. Quirici, & Julitiæ transtulit. His igitur, quæ ad majorem Thermarum sanctitatem declarandam facere videbantur expositis, subjiciamus nunc, quæ ratione in templum Deiparæ Angelorum conversæ sint.

Septem Angelorum 21. Cum Panhormi celebri Urbe Siciliæ an. 1516 in quodam per vetusto templo, quod S. Angeli dicebatur, septem sanctorum Angelorum ante conspectum Dei astantium. Imagines habitu, & aspectu venerabiles, cum eorundem insignibus ac nominibus in pariete depictæ casu repertæ essent; Cumque ea occasione, magna Panhormi omnium ordinum in hos 7. Angelorum Principes pietas esset excitata, ita ut templum illud septem Angelorum nomine diceretur, & Monialium orationis S. Francisci de Paula nobile cœnobium ibidem extrueretur; Antonius Duca Sacerdos natione Siculus, patria Cephaludensis, vir innocentia laude conspicu-

us hujus templi septem Angelorum Panhormitani Rector, propagandi cultus eorum uideri septem Angelorum impensè sollicitus, annum Domini circiter 1527. Romam contendit, omnemque movit lapidem, ut Pontificis auctoritate in urbe, arce ipsa pietatis, templum aliquod in eorum honorem excitaretur, qui sæpè irrito conaturum aggressus, sæpe Dei instinctu repetito cursu, ne difficultatibus frangeretur, quæ pium hominis studium retardabant, ad opus persequendum, & promovendum divinitus esse confirmatus.

Enim vero anno Domini 1541. die 7. mensis Septembris, cum post panis, & aquæ jejunia è strato surgeret sacrum Missæ sacrificium oblaturus, visus est sibi intra Diocletiani Thermas esse, easque intueri, simulque quodam lumine sibi significari, Thermas illas templum esse septem spirituum ante Deum astantium; hanc revelationis, quam biennio post Venetis primus, postea Romæ anno 1555. typis divulgavit, mentio fit in eius sepulchro, quod in hoc templo extat. Ea visione maxime confirmatus cum Bartholomæo Salucio postea Montis Regalis Episcopo ad Thermas quæ, quod ab Urbis frequentia longius abessent, ludendi locus erant, ac facinororum hominum receptaculum, se contulit, in quarum edificio 14. veluti sacella invenit: septem quidem ex parte Orientali, quibus jam tum singula nomina septem Angelorum, quæ Panhormi reperta sunt, singulis sacellis, rubris litteris, quas sæpè legimus, inscripta sunt S. Michael, S. Gabriel, S. Raphael, S. Uriel, S. Seraphiel, S. Jehudiel, & S. Barachiel: ex parte verò Occidentali septem Martyribus, qui in S. Marcelli actis apud Surium tom. 1. in constructione Thermarum leguntur, totidem sacella attribuit, eorumque nomina iisdem sacellis inscripta; ii sunt S. Marcellus Papa, S. Cyriacus, Silvanus, Largus, Sinaragdus, Diaconi, S. Saturninus senex, & S. Thrasion, qui suis facultatibus Christianos in Thermis laborantes a se ab eorum memoria die 11. Dec. in Martyrol. Rom. adnotatur. Itaque hac visione Antonius vehementer accensus majori studio Sanctorum 7. Angelorum templum apud Paulum III. supplicibus libellis eidem sæpè traditis procurabat. Tandem an. Christi 1550. Antonio id à Julio III. qui in demortui Pauli III. locum successerat, exire contendente, res omnis Philippo Archinto Urbis Vicario à summo Pontifice est demandata. Is eodem Approbante Pontifice

Antonii
Duca visa

Septem
Angelorum
nomina.

Pppp decre-

*S. Maria
Angelorum
templum
in Thermis
per Antonium
Ducam
aedificatum.*

decreto sanxit, ut Diocletianæ Thermæ in templum B. Virginis, & septem Angelorum dicarentur: eodemq; decreto, (quod in Archivio PP. Carthusianorum Romæ asservatur) operis procurationem societati sacratissimæ Trinitatis commisit. Itaq; Thermæ die 15 Aug. ejusdem anni per Episcopum Sebastenum in honorem S. Mariæ Angelorum, & Martyrum sunt dicatæ duæ aræ ibidem erectæ, & sacra quotidie celebrari cœpta. Sed cum res quorundam improbitate, qui postea ultore Deo suæ temeritatis luerunt pœnas. patum feliciter processisset; Aræ quoq; cum ornamentis exturbatæ essent, neq; earum restituendarum spes esset ulla; iterum an. 1555 alia visione est erectus, qua eidem significabatur divino decreto Thermas in septem Angelorum templum consecrandas, sed cum bellorum occasione, aliisq; de causis protracta res esset; pervicit tandem constantis animi pietas. Nam Pius IV. Pontifex Maximus anno 1560. Antonium Ducam ad se accivit, ab eoq; de visionibus, quas super ea re habuerat, admonitus, quantum etiam tot annorum labore perfecisset, edoctus, ejusmodi opus maxime piuum ipse complectitur: aegotium dat Michaeli Angelo Bonarotæ nobili in primis Architecto, templi in Thermis describendi, translatisq; illuc ad curam templi è cœnobio S. Crucis in Jerusalem religiosissimis Patribus Carthusianæ familiæ, ara lignea in medio templi excitata, temploq; pretiosissimis pontificis aulæis exornato, reliquis etiam rebus, pro temporis angustia ritè compositis, Pontifex ipse indè Cardinalium Capella die 5. Aug. 1561. præsentibus Cardinalibus universa Curia, & populo Rom. pontificis vestibus ornatus Thermas in honorem S. Mariæ Angelorum, solemnibus additis comprecationibus dedicavit. Factum est ibi sacrum Pontificali ritu; quanquam in diplomate de cœnobio à Monachis extruendo vocatur tēplum B. Virginis, & omnium Angelorum, & Martyrum, quod moles illa Martyrum sudore sit facta. Hi verò versus abside incipiti leguntur.

*Quod fuit Idolum, nunc templum est Virginis,
Auctor*

Est pater ipse Pius: daemones aufugite.

Dicato templo Pontifex titulum Cardinalitium attribuit, Statuonemq; decrevit sabbato post tertiam Dominicam Quadragesimæ, quo die statio est ad S. Susannam, quæ in ea est vi-

cinia. Idemq; templum compluribus Indulgentiis, sed præsertim iis, quæ sunt in S. Cruce Jerusalem, ubi prius erant Patres Carthusiani, auctum esse voluit Antonius Duca senio confectus, & voti compos viso templo, quod tantopere desideraverat, totq; laboribus procuraverat, lætus ex hac vita migravit, primusq; in eo templo ad gradus altaris summi sepelitur. Onuphrius in l. de septem Ecclesiis testatur huic Thermarum dedicationi à Pio IV. factæ se interfuisse, ipsumq; Pontificem hanc Ecclesiam mirum in modum exornare constituisse, sed morte præventum id opus imperfectum reliquisse. Gregorius XIII. templi pavementum sternendum curavit, ubi aliquot etiam facella magnificè exornari cœpta sunt.

S. MARIA IN PORTICU.

S. Maria in Porticu propè theatrum Marcelli. Hic domus erat S. Gallæ viduæ Symmachii Consulis & Patritii filia: à Theodorico Rege Ariano interfecti; quæ teste S. Fulgentio Episcopo Ruspensi in Epistola ad eandem Avonem Patre Socero, Genere, consulibus clarissima, intra unius anni spatium marito, cui primum nupserat, est orbara, secundas vero nuptias constantissimè recusavit, ad quas eam, ut scribit S. Gregor. l. 4. Dialog. c. 13. vocabant, & opes, & ætas, & deformitas barbæ, quam medici propter igneam quandam corporis conspersionem nisi nuberet, emissurâ eam fuisse prædicebant. Itaq; divinis rebus intenta, dum pauperes duodecim quotidie prandio excipit, ejus domum Angelicis manibus delata est Deiparæ filium in ulnis foventis imago. aureis lineis in lapide pretioso zaphirino Angelorum manibus, ut pie creditur, efformata, & multa luce circumfusa, cujus splendore vehementer commota S. Joannem Pont. ejus nominis I. martyr. o postea in clytym, tora de re commonefecit. Is cum ejus domum venisset, fufus ad Deum precibus, campanis nullo impulsu, sed sua sponte tota urbe concrepantibus, in aère suspensam Imaginem admirabundus conspexit, quæ ab Angelis in ejus est deposita manibus. Atq; eo ipso die B. Virginis beneficio, quæ tota urbe grassabatur, pestis abacta est: quare S. Gallæ in suis ipsa edibus templum hoc Christo, ejusq; Genetrici posuit, quod vulgò dicitur à Porticu, propter Porticum Octaviæ Marcelli matris, & Augusti fororis olim ibi sitam; sacra verò Imago eo ipso

22.
S. Maria
in Porticu
templum
in domo S.
Gallæ viduæ
extirpatum.

Imago Deiparæ
S. Gallæ
in Porticu
delata.

S. Maria
in Porticu
unde dicitur